

Läget för lärarlegitimationer 2014

SKL genomförde våren 2014 en enkätundersökning ställd till skolans huvudmän. Den syftar till att följa upp genomförandet av lärarlegitimationsreformen och bland annat kartlägga behoven av/bristen på lärare i olika ämnen. Resultaten visar att Sverige i dagsläget inte har någon generell lärarbrist. Tillgången på legitimerade lärare är i de flesta ämnen bättre än vad som framkommer i den allmänna debatten. Men det finns problem och utmaningar.¹

I huvudsak är nulägesbilden hos de ansvariga för skolan något mer positiv än omvärldens. I svenska, engelska och SO-ämnen upplever merparten av arbetsgivarna att möjligheterna att rekrytera legitimerade lärare är tillfredställande. Detsamma gäller för matematik och NO-ämnen även om något fler huvudmän uppger att de har brist på legitimerade lärare i dessa ämnen.

Men undersökningen bekräftar också några av de problem som lyfts av andra aktörer. Andelen obehöriga lärare är för hög, särskilt i ämnen med få undervisningstimmar. Problemet kan vara större för mindre arbetsgivare.

Och även om merparten av arbetsgivarna uppger att de kan rekrytera legitimerade lärare till exempel i svenska, engelska, SO-ämnen, matematik och NO-ämnen till både grund- och gymnasieskolan, är det förstås ett problem att flera arbetsgivare har brist på lärare även i dessa ämnen. Eftersom söktrycket under en tid har varit för lågt till lärarutbildningarna i matematik, naturvetenskap och moderna språk, framför allt till grundskolan årskurs 7-9, finns också en risk att svårigheterna att rekrytera kan bli större. Vid höstens intagning ökade dock antalet antagna på flera av dessa utbildningar, till exempel matematik, kemi, biologi och naturkunskap, vilket är positivt. Matematik är ett av tre ämnen som ökat mest i absoluta tal när det gäller antagna hösterminen 2014 jämfört med 2013.²

BEHOV AV LEGITIMERADE LÄRARE

- 9 av 10 arbetsgivare har ingen eller liten brist på legitimerade lärare i svenska, engelska, idrott eller i SO-ämnen.³ Detta gäller både till grund- och gymnasieskolan.
- 8 av 10 har ingen eller liten brist på legitimerade lärare i bild, matematik och NO-ämnen⁴ i grundskolan eller i NO-ämnen respektive matematik i gymnasieskolan.
- Det är större brist på legitimerade lärare i moderna språk. Cirka 3 av 4 huvudmän i gymnasieskolan har ingen eller liten brist på legitimerade lärare, och knappt 7 av 10 i grundskolan.

¹ Enkäten genomfördes våren 2014. Den syftar till att följa upp genomförandet av lärarlegitimationsreformen och bland annat kartlägga behoven av/bristen på lärare i olika ämnen. Svarefrekvensen var 62 procent totalt (73 procent bland kommuner och 57 procent bland friskolor).

² Universitets- och högskolerådets rapport Antagning till högre utbildning hösterminen 2014.

³ Historia, samhällskunskap, geografi, religion.

⁴ Kemi, fysik, biologi, naturkunskap.

- Ungefär 6 av 10 har ingen eller liten brist på legitimerade lärare i slöjd och teknik i grundskolan.
- Ungefär hälften av huvudmännen har stor brist på legitimerade lärare i modersmål. Ungefär lika många uppger brist på legitimerade lärare i yrkesämnen i gymnasieskolan.⁵

Inga tomma katedrar

De resultat som redovisas i enkäten visar huvudmännens möjligheter att rekrytera legitimerade lärare. När skolhuvudmännen uppger brist handlar det alltså i de flesta fall inte om att det saknas personal i klassrummen eller att eleverna inte får god undervisning. Det betyder helt enkelt att det finns medarbetare inom skola och förskola som saknar legitimation för ett eller flera ämnen som de undervisar i.

I merparten av de fall skolhuvudmännen har svårt att rekrytera behöriga lärare kan det kopplas till de nya legitimationskrav och de snävare behörighetsregler som införts. Sedan 1 juli 2011 ska lärare och förskollärare vara behöriga i de ämnen och för de åldrar som de undervisar. Från och med 1 december 2013 krävs dessutom legitimation för att tillsvidareanställas inom skola och förskola, få ansvara för undervisning och ha rätt att besluta om betyg. I samband med legitimationsreformen har staten snävat in behörigheterna och till exempel minskat de åldersspann som en lärare kan undervisa i. Än så länge gäller övergångsregler i lagen, och skolorna kan ha fast anställda lärare utan legitimation.⁶

Om skolhuvudmännen inte lyckas rekrytera legitimerade lärare i alla ämnen efter övergångsperioden kommer inte heller detta att innebära att eleverna inte får undervisning. Huvudmännen kan till exempel tillämpa tidsbegränsade anställningar enligt skollagen, genomföra organisationsförändringar eller samverka med andra huvudmän, vilket också sker i praktiken.

Bilden är inte ny

SKL:s enkätundersökning visar alltså att många arbetsgivare har brist på legitimerade lärare i ämnen som till exempel modersmål, yrkesämnen eller moderna språk. Skolverket har också presenterat en kartläggning av läget 2013, som visar att det finns många obehöriga lärare i skolan.⁷ Andelen behöriga är minst i ämnen med färre undervisningstimmar och betydligt större i ämnen som svenska, matematik och engelska.

Denna bild över läget är på intet sätt ny. Det är i själva verket mot bakgrund av denna situation som legitimationsreformen införts.

⁵ Modersmåls- och yrkeslärare är undantagna krav på lärarlegitimation.

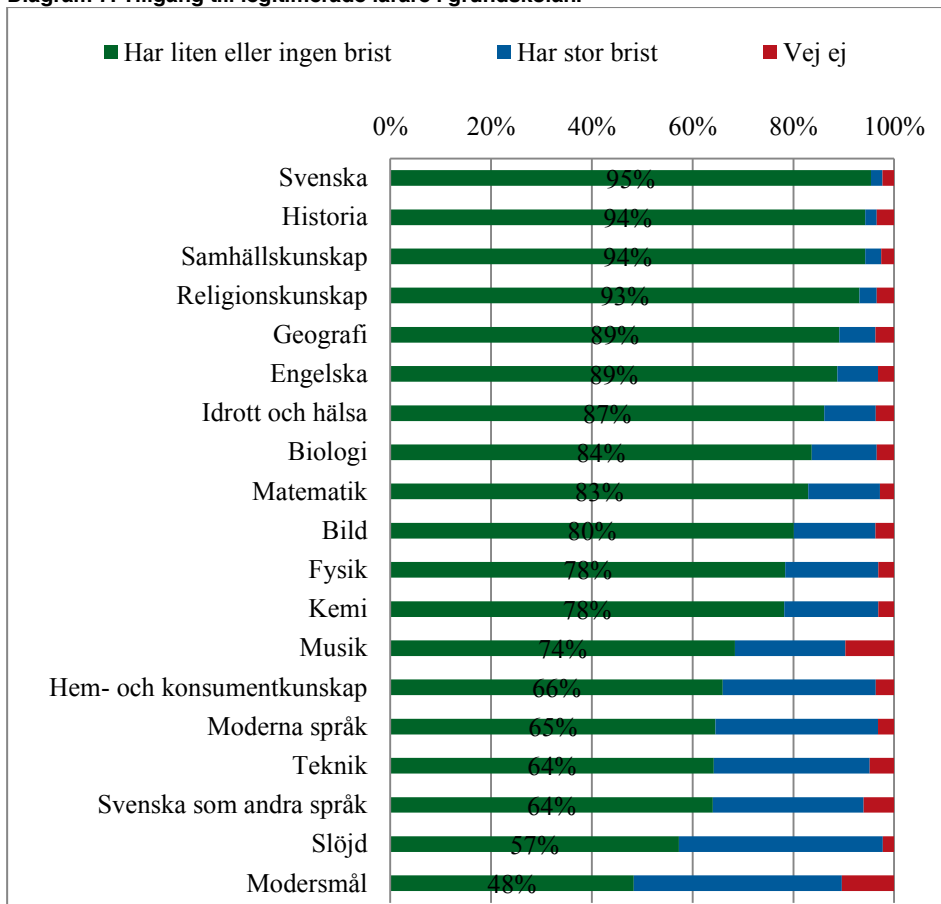
⁶ Övergångsregler gäller t. o. m. 1 juli 2015 och i särskolan t. o. m. 1 juli 2018.

⁷ Redovisning av uppdrag om hur stor del av undervisningen som har bedrivs av behöriga lärare, Skolverket 2014.

2002 genomförde Skolverket en undersökning om lärares utbildning, som konstaterade att behörighetsgradsgraden var låg i ämnen som modersmål, moderna språk och slöjd. Den visade också att ungefär var femte lärare i årskurs 7-9 saknade lärarutbildning. 2007 undersökte Statskontoret om lärare hade examen för rätt årskurs och rätt ämne. Även den studien pekade på att andelen med examen i rätt ämne var för låg. Däremot var andelen med examen mot både ämne och årskurs betydligt lägre då än i Skolverkets undersökning från 2013, vilket indikerar en positiv utveckling.

Bilden är alltså inte ny. Det som möjligen är nytt är att flera aktörer nu beskriver läget som mycket mer alarmerande än tidigare. SKL delar inte denna uppfattning, men konstaterar att det tar längre tid att förändra läget än vad reformen medger. Det finns fortfarande för många obehöriga lärare i skolan men utvecklingen är på rätt väg. Många lärare fortsätter att komplettera sin behörighet för att få sina legitimationer, vilket innebär att antalet lärare med legitimation kommer fortsätta att öka. Samtidigt kommer de lärare som idag omfattas av övergångsreglerna inte att göra det från hösten 2015. Arbetsgivarna arbetar med olika åtgärder för att säkra att de har legitimerade lärare när legitimationskravet gäller fullt ut. Det handlar bland annat om utökad behörighet, vidareutbildning av lärare, kompletterande pedagogisk utbildning med mera.

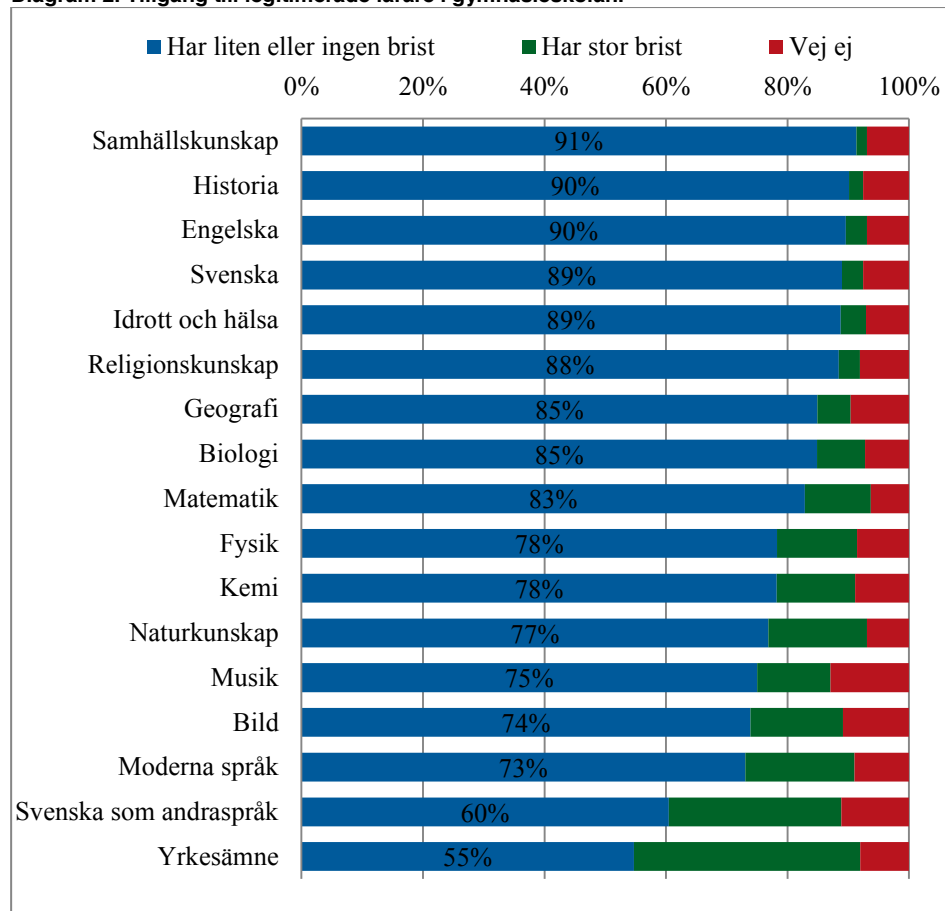
Diagram 7. Tillgång till legitimerade lärare i grundskolan.⁸

Källa: Enkätundersökning avseende lärarlegitimeringsreformen, SKL 2014.

⁸ Fråga ”Har ni brist på legitimerade lärare inom följande ämnen till grundskolan?” Svartalernativet ”Ej relevant” redovisas inte.

Diagram 2. Tillgång till legitimerade lärare i gymnasieskolan.⁹

Källa: Enkätundersökning avseende lärarlegitimationsreformen, SKL 2014.

⁹ Fråga ”Har ni brist på legitimerade lärare inom följande ämnen i gymnasieskolan?” Svartalternativet ”Ej relevant” redovisas inte.